

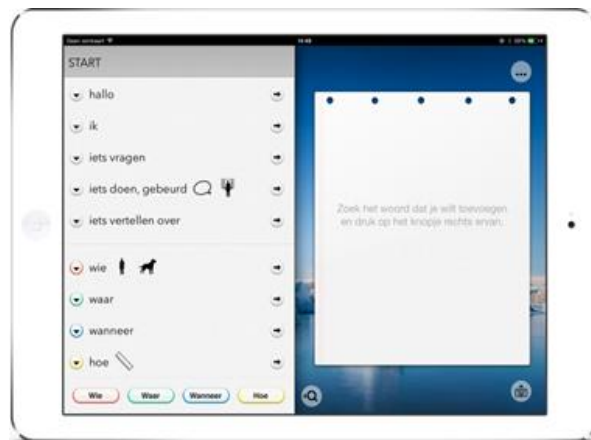
Afasie Gespreksboek, van papier naar app

Er is sprake van *afasie* als ten gevolge van hersenletsel problemen ontstaan in het gebruik van taal. Afasie heeft verschillende verschijningsvormen. Sommige mensen met afasie kunnen niet of nauwelijks spreken maar relatief wel goed lezen. Ze kunnen woorden wel herkennen op papier, maar niet meer in hun eigen hoofd 'vinden' om ze uit te spreken. Als de overige, niet-talige denkfuncties (bijvoorbeeld mentale flexibiliteit en geheugen) en motorische vaardigheden relatief gespaard gebleven zijn, dan kunnen deze mensen doorgaans gebruikmaken van de Gespreksboek apps. Er zijn twee varianten: de gratis versie, 'Gespreksboek Lite', en de betaalde versie, 'Gespreksboek+', waarvan gebruikers de inhoud volledig kunnen personaliseren. Beide apps zijn beschikbaar voor iPad, iPhone en iPod Touch. In dit artikel richten we ons op het Gespreksboek Lite.

Gespreksboek Lite

Gespreksboek Lite is een soort digitaal woordenboek waaruit de gebruiker één of meerdere woorden of zinsdelen selecteert om een boodschap duidelijk te maken. De Zoeker (het linker gedeelte) en het Werkblad (het rechter gedeelte) vormen de basiselementen van de app. Het belangrijkste doel van de Zoeker is gebruikers te ondersteunen bij het vinden van woorden door middel van een hiërarchische indeling. Gebruikers kunnen woorden vanuit de Zoeker op het Werkblad plaatsen en ze vervolgens combineren tot een

simpele boodschap. Zo nodig kan hiertoe de volgorde van de woorden en zinsdelen veranderd worden. Naast het plaatsen van woorden vanuit de Zoeker is het ook mogelijk om zelf een boodschap te typen. Met behulp van de geïntegreerde Google spraaksynthese kan de boodschap vervolgens uitgesproken worden. Vanuit het Werkblad kan de samengestelde boodschap ook gekopieerd worden naar andere apps, zoals een e-mailprogramma. Daarmee is een goede integratie met andere hulpmiddelen realiseerbaar.

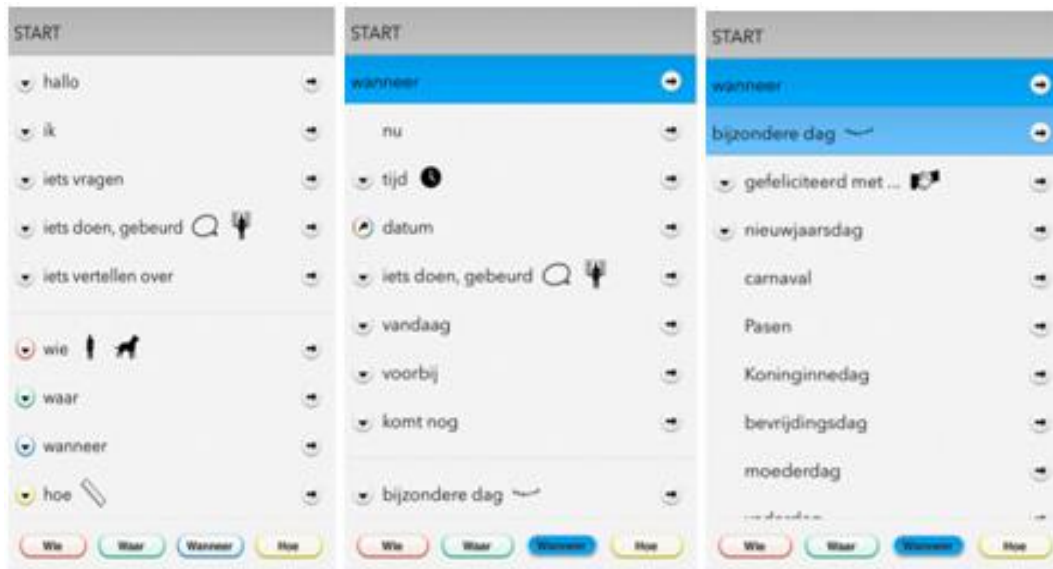
Gespreksboek Lite op een iPad. Het linker gedeelte is de Zoeker, die toegang biedt tot alle woorden en zinsdelen. In het rechter gedeelte is het Werkblad zichtbaar, waarop de gebruiker woorden kan combineren tot een boodschap.

De Zoeker biedt toegang tot een hiërarchie van meer dan 3000 woorden en zinsdelen. Bij de ontwikkeling hiervan is zoveel mogelijk vastgehouden aan de hiërarchie die Mia Verschaeve heeft ontwikkeld voor het succesvolle papieren Gespreksboek uit de jaren

'90. Het omzetten van de impliciete ordening van het papieren Gespreksboek naar de structuur van een app heeft de nodige aandacht gekregen. De gebruikte hiërarchie is niet gestructureerd als een ontologie (zoals in WordNet). Net als in het papieren

Gespreksboek staan op het startscherm van de Zoeker rubrieken die overeenkomen met *speech acts* (bijvoorbeeld. 'iets vragen') en sleutelvragen: 'wie', 'waar', 'wanneer' en 'hoe'. Een kleurschema ondersteunt de diverse rubrieken hierbinnen. Bovendien staan er ook

andere rubrieken die vaak nodig zijn, zoals 'hallo' en 'ik'. Elke rubriek geeft de gebruiker toegang tot gerelateerde of specifiekere woorden, die soms ondersteund worden door pictogrammen.

Screenshots van de Zoeker als vanuit het startscherm (links) geklikt wordt op de rubriek 'wanneer' (midden) en tot slot doorgeklikt wordt naar de rubriek 'bijzondere dag' (rechts).

Implementatie en (door)ontwikkeling gaan hand in hand

De app is ontwikkeld op verzoek van mensen met afasie die al gebruikmaakten van het papieren Gespreksboek. Bij elke versie van de app die werd uitgebracht zijn zowel de eindgebruikers als hun vertegenwoordigers (afasietherapeuten en mantelzorgers) gevraagd om feedback te geven.

De eerste conceptversie van de app is getoetst bij acht mensen met afasie, die ook al gewend waren om met het papieren Gespreksboek te communiceren. Hun reacties zijn verwerkt in een tweede versie van de app, die als *Gespreksboek Lite* beschikbaar gesteld is via de App Store, onder andere aan leden van de patiëntenvereniging (Afasie Vereniging Nederland). Met behulp van een online vragenlijst die via de app kon worden opgestart, is de gebruikers van deze Lite versie gevraagd om hun ervaringen te delen met de makers. De

online vragenlijst heeft ongeveer 25 reacties opgeleverd. Tevens is een tiental cliënten van het Afasiecentrum Rotterdam gevraagd naar hun ervaringen met de app. Uiteindelijk heeft deze feedback geleid tot de definitieve versie van *Gespreksboek Lite*, die sinds de eerste publicatie in juli 2013 ongeveer 2400 keer is gedownload.

Met de *Gespreksboek* app kon dus snel een praktisch hulpmiddel gecreëerd worden omdat aan de ene kant gebruik is gemaakt van een structuur waarmee al veel ervaring was opgedaan in de klinische praktijk, en aan de andere kant de specifieke mogelijkheden van het ontwerp van de user interface goed zijn benut. Er is bewust niet gekozen voor een kale vertaling van de functionaliteit van een boek naar de app, maar voor de meerwaarde van de gebruiksmogelijkheden van een app.

Een uitgebreidere test van de gebruikerstevredenheid en een wetenschappelijke evaluatie van de effectiviteit van dit digitale communicatiehulpmiddel staan op de planning. Bovendien wordt gestreefd naar de ontwikkeling van een gebruikersprofiel, waarmee afasietherapeuten en logopedisten snel kunnen bepalen of de Gespreksboek app meerwaarde heeft voor hun afatische cliënt.

De ontwikkeling van de app is mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van het Fonds Nuts Ohra. De auteurs danken Han Donkers en Ester van de Wiel (ervaringsdeskundige en partner), Joanneke van Hengel en de overige medewerkers en cliënten van Afasiecentrum Rotterdam e.o. voor hun bijdrage aan de ontwikkeling van de app.

Peter Desain (Radboud Universiteit),
Jop van Heesch (GameTogether Software)
Wessel Kraaij (Radboud Universiteit en TNO)
Monique Lindhout (Hersenletsel.nl, voorheen: Afasie Vereniging Nederland)
Marina Ruiten (Radboud Universiteit en Sint Maartenskliniek),
Mia Verschaeve (Afasiecentrum Rotterdam)